

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

De lofzang van Anna

Interessant ?

Wat Lucas weet te vertellen over Anna, de profetes, lijkt nauwelijks interessant (*Luc. 2 : 36-38*). Een paar aardige of eigenaardige bijzonderheden over haar privéleven, maar veel „geestelijk voedsel” zit er zo te zien niet in. Van Simeon wordt tenslotte nog verteld wát hij profeteerde, maar de lofzang van Anna zullen we nooit zingen. Een en ander mag dan behoren tot „de dingen die onder ons volkomen zekerheid hebben” (1 : 1), maar wat koop je daarvoor? Zou misschien Lucas' ijdelheid als wetenschapsman hem parten spelen, zodat hij zijn feitenkennis kan etaleren voor het brede publiek der niet-joden?

Kijk, zulke vragen kun je verwachten als je leeft bij losse teksten, als je koste wat het kost uit bent op „voedsel voor je ziel”, als het je te doen is om bevrediging van je religieuze gevoelsleven — meestal met uitschakeling van je verstand . . .

Zó was Lucas in elk geval niet ingesteld. Hij heeft het nog steeds over Jezus' geboorte, of liever over wat de geboorte van Jezus' begeleidde. Daar kwamen een keizer en een stadhouder aan te pas, engelen uit de hemel en herders uit Ephrata's velden. En Jozef en Maria, die met het kind Jezus handelden overeenkomstig „de wet en de profeten”. Jezus werd, thuis, besneden op de achtste dag, en in de tempel „voorgesteld” (losgekocht als eerstgeboren zoon naar Ex. 13 : 11-16) na veertig dagen. Alles volgens oud gebruik en voorschrift.

In het raam van Gods werken

In het kader van die voorstelling in de tempel komen Simeon en Anna ter sprake. De eerste uit Jeruzalem, de tweede er zover mogelijk vandaan: het gebied van de stam Aser lag in het uiterste

noord-westen van Galilea. Simeon behoorde tot de kring der vromen die „de vertroosting van Israël” verwachten (vs. 25), Anna sprák tot die kring (vs. 38). Bovendien bevonden beiden zich in de tempel, in het centrum van Israëls godsdienstig leven. Leden van het sanhedrin liepen daar uit en in, zo goed als de gewone man en vrouw. De priester, die het vereiste offer bracht voor Jezus' loskoop, stond er met zijn neus bovenop. Jezus mocht dan in het duister van Bethlehem zijn geboren, wat God doet gebeurt niet in het verborgene: op het voorplein van zijn „paleis” wordt zijn voornemen publiek gemaakt. Te weten: licht tot openbaring voor de heidenen, heerlijkheid voor zijn volk Israël (vs. 30-32).

Tussen al dat volk bevond zich dus Simeon, een man op wie de heilige Geest rustte, en Anna, een vrouw die profetes mocht heten. Nu was de tempel zelden of nooit (maar zie 1 Sam. 2 : 27 v.v.) de plaats waar werd geprofeteerd. Wél had kort tevoren in die tempel Zacharia een gezicht gehad en was hem door Gabriël te verstaan gegeven dat hij vader zou worden van een zoon, Johannes: Jahweh is genadig. En daar (H)anna — genadekind — dag en nacht (bij het morgen- en avondoffer) in de tempel God diende met vasten en gebeden moet zij die vreemde erediensdienst zonder slotzegen wel hebben meegemaakt. Ze moet, als zovelen, begrepen hebben dat Zacharia „een gezicht had gezien” (1 : 22). Ze moet haast wel, na alles wat in het bergland Judea van mond tot mond ging (1 : 65) hebben geweten: God maakt een nieuw begin. Maar net als de andere profeten (1 Pt. 1 : 10, 11) wist zij het fijne van de zaak, dag en uur, ook niet.

Maar dag en uur bleken gekomen, toen Jozef en Maria het kind Jezus kwamen voorstellen in de tempel. Dan barst Simeon uit in lofzang en Anna, de profetes, beaamt het.

Simeon neemt het kind in zijn armen en loofde God . . . „en zij kwam op datzelfde ogenblik daarbij staan, en zij loofde mede God . . .”. Simeon en Anna vormen, in de tempel, bij de priester, tussen de mensen, een duet: beiden loven God, beiden zingen: „ere zij God”. Natuurlijk: niet het kind Jezus staat centraal, maar de God van Israëls heilsgeschiedenis. Hem „zegenen” zij: zij spreken goede dingen van en tot Hem.

De mens — meer dan engelen

Zo nemen mensen de lofzang over van engelen. Dat is iets groots. Want engelen *weten*, zij dienen Hem dag en nacht rond zijn hemelse troon. Maar mensen hebben God nooit gezien, hún „zeker weten” is een zaak van op gezag geloven, verwachten, uitzien naar. Daarin zijn mensen grootser dan engelen: „zalig die niet gezien en toch geloven” (Joh. 20 : 29). Dat gold allen die de verlossing van Israël verwachtten en dat verandert nooit.

Een uitlegger zegt van Anna: „haar loven . . . was een echo van Simeon. Mooi gezegd, maar toch te weinig. Wanneer staat een zaak (bijv. licht voor de heidenen, heerlijkheid voor Israël) vast? Precies: in de mond van twee of drie getuigen. Op het tempelplein zegt God zelf voor het vereiste getuigenis: Israël kan nu *zeker weten* . . .

Dank zij een man op wie Gods Geest rustte en een vrouw die profetes mocht heten! Een vrouw als profetes — dat alleen is al bijna een dubbel getuigenis. We kennen alleen Mirjam (Ex. 15 : 20), Deborah (Richt. 4 : 4) en Hulda (2 Kon. 22 : 14). Daarom is de profetie van Joël (2 : 28 v.v., zie Hand. 2 : 16 v.v.) zo veelzeggend: . . . uw zonen *en uw dochters* zullen profeteren! Een opvallende zaak dus, ook in een ander opzicht: het loven van God door engelen (vs. 13) wordt overgenomen door „de mens”, een andere categorie. Wie die „mens” is? Het antwoord kent u: . . . en God schiep de mens als zijn beeld; als Gods beeld schiep Hij *hem*, man en vrouw schiep Hij *hen*. En God zegende hen . . .” (Gen. 1 : 27 v.v.). De mens als Gods beeld? Ja, maar dan wel als man en vrouw. Samen vertegenwoordi-

gen zij Hem in dit rijkdeel. En Anna doet wat God mag verwachten: „zij sprak over Hem tot allen die voor Jeruzalem verlossing verwachtten”. Ook háár woord telde zwaar. Man en vrouw zijn present, al bij het begin van Jezus' leven — als een vooruitgrijpen op Paulus' woord: „in Christus is noch man noch vrouw” (Gal. 3 : 28).

Wie heeft, dien zal gegeven worden

Aan wie vertelde Hanna het? Niet aan iedereen! Niet aan schriftgeleerden die neerzagen op „de schare die de wet niet kent” en bijv. ook niet aan de Essenen die zich uit het wufte Jeruzalem hadden teruggetrokken in de woestijn en zelf óók hun eigen Messias-model hadden. Beider oordeel was juist — maar waarom baden zij niet om de vertroosting en wezenlijke verlossing van Jeruzalem, van het diep gezonken Israël?

Er waren er toch wel die erom baden. En als altijd: wie de belofte heeft (en er uit leeft, in gelovig vertrouwen, dien zal gegeven worden (de vervulling van de belofte). Wie gelooft zal uiteindelijk niet beschaamd worden! Wat zullen deze mensen . . . geduld, volharding, geloof hebben nodig gehad: nog dertig jaren moeten zij op Jezus' optreden wachten, en dan nog zien zij Hem sterven aan een kruis . . . Maar wat zullen Jezus' woorden hun als nieuwe muziek in de oren hebben geklonken terwijl alle profetieën gingen meeklinken! In de tempel, aan het begin, loven een man en een vrouw God. Het laatste vers van Lucas' evangelie luidt: „. . . en zij (Jezus' volgelingen, mannen en vrouwen) waren voortdurend in de tempel, lovende God” (24 : 53). Vandaaruit zal op Pinksterdag het evangelie, en dus ook Gods lof, de wijde wereld ingedragen worden!

Staat Hanna, zo oud, zo lang weduwe, model voor weduwen? Ja en nee. Zij was en bleef uniek. Maar zij was en bleef ook een kind van Gods volk. Zelfs als zij 84 jaar is, is haar leven nog niet zin- en doelloos: zij dient God dag en nacht in de tempel: met vasten en bidden. En het gebed van een (al is het er maar één) rechtvaardige vermag veel (Jac. 5 : 16; Op. 8 : 4). Wij kunnen de vervulling van Gods beloften naderbij bidden!

DE KERK EN DE RECHTEN VAN DE MENS (2)

De grondslagen

Wat zijn nu echter de grondslagen van de rechten van de mens, zoals die in de Universele Verklaring van 1948 geproclameerd worden? Aan die vraag kunnen we moeilijk voorbijgaan, indien we tot een verantwoord oordeel willen komen. De U.V. maakt het ons in dit opzicht niet bepaald gemakkelijk, want zij zwijgt er zelf praktisch geheel over. De Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring van 1776 wijst, evenals sommige Declarations of Rights van afzonderlijke kolonies de Schepper aan als de bron van de mensenrechten, maar een dergelijke verwijzing naar wat in elk geval boven de mens uitgaat, missen we in de U.V. helemaal. Trouwens het noemen van elke bron of grondslag ontbreekt in deze verklaring.

Op zichzelf behoeft ons dit niet al te zeer te verwonderen, want als we nagaan wat de verschillende juristen in de loop van de tijd over de bronnen van het recht hebben naar voren gebracht stuiten we op een veelheid van meningen. Er is op dit punt allermint eenstemmigheid. Verschillende scholen zijn over deze vraag met elkaar in strijd geweest. Het is de laatste tijd zelfs zo dat de vraag of er wel vaststaande beginselen zijn, waaruit wij bepaalde normen kunnen afleiden voor het menselijk gedrag door velen niet meer bevestigend wordt beantwoord. Het zogenaamde natuurrecht, dat — hoe ook precies opgevat en nader uitgewerkt — vaste beginselen scheen te geven, is ook in de crisis geraakt, blijkbaar zelfs in Rooms-Katholieke kring. Enige jaren geleden schreef prof. dr G. E. Langemeijer in een artikel in *Wending* (jan. '72) dat er misschien nog nooit een tijd is geweest waarin zo zeer alle richtingen waarin men houvast voor ons gedrag kon zoeken reeds beproefd en opgegeven zijn. Wat dat betreft ziet het er dus niet zo best uit.

Het is daarom niet zo vreemd dat de U.V. zich niet heeft gewaagd aan een nadere fundering van de mensenrechten. De bovengenoemde Amerikaanse Declarations waren trouwens ook vrij vaag, al noemden sommigen ook de Schepper. Van de door haar genoemde mensenrechten wisten ze weinig meer te zeggen dan dat zij in zichzelf duidelijk waren: self-evident. Dit alles neemt niet weg dat de U.V., hoezeer in de hoogte gestoken en begroet als bijna een evan-

gelie, waarmee „een nieuw tijdperk ingeluid” werd voor de internationale bescherming van de rechten van de mens, diepte mist.

Humaniteit als motivatie

We vinden in de U.V. dus geen duidelijke motivering van de mensenrechten, geen grondslag of bron, waaruit ze worden afgeleid. Wel kunnen we zeggen dat er een opkomen voor humaan gedrag in aan het woord is. Zij is in eerster aanleg een reactie op de barbaarse gruwelen, zoals het Nationaal-Socialisme heeft doen zien, op heel de geest van dit systeem dat geleid heeft tot de tweede wereldoorlog — al zijn daarvoor nog wel meer oorzaken aan te wijzen. De Preamble spreekt in dit opzicht duidelijke taal. Zij overweegt dat terzijdestelling van en minachting voor de rechten van de mens hebben geleid tot barbaarse handelingen, die het geweten van de mensheid geweld hebben aangedaan. Het woord geweten is hier een uiterst vage uitdrukking. Er zal wel een algemeen bewustzijn mee bedoeld zijn in de zin van het weten dat de mens oproepen is tot een humaan gedrag. Wat daartegen strijdt — barbaarse handelingen — doet dit geweten geweld aan. De redenering is hier moreel van aard, ook al houdt dit stuk zich bezig met de rechten van de mens. Er is trouwens geen waterdichte scheidingswand tussen recht en moraal, evenmin als er zulk een scheiding is tussen recht en religie.

We moeten hier wel opmerken dat het te optimistisch is om te spreken van het geweten der mensheid als een algemene en vaststaande grootheid. De in verschillende staten en landen ook na de tweede wereldoorlog voorkomende gruwelen weerspreken dat. Er is geen algemene humaniteit, die over de gehele wereld erkend en beoefend wordt. Dat er nochtans voor werkelijk humaan gedrag gepleit wordt en gezonden wordt op maatregelen om werkelijke humaniteit te bevorderen, mag ons met dankbaarheid

pastorale notities

In 1910 stierf in Gorkum ds J. van Andel, hij is daar ook begraven. Een beeldhouwde open bijbel ligt op zijn steen. Voor een nieuw geslacht is hij 'n volslagen onbekende. We hebben hier, in de gemeente van Slidrecht, nog een oud-catechisante van hem, zr. van Heukelom. In haar meisjesjaren, toen ze in Gorkum diende, kwam ze wel bij hem over de vloer; zij is nu 91. Ik noem die Jan van Andel, omdat hij iets geschreven heeft, dat vooral onze jongere broeders en zusters uit het hart gegrepen zal zijn. Bij zijn bespreking van Hebr. 10 : 25: „Wij moeten onze eigen bijeenkomst niet verzuimen, zoals sommigen dat gewoon zijn, maar elkander aansporen en dat des te

meer, naarmate gij de dag ziet naderen”, denkt v. Andel niet in de eerste plaats aan een opwekking om trouw naar de kerk te gaan zonder meer; nee, de twee delen van die tekst hangen volgens hem aan elkaar. Wij moeten trouw naar onze eigen samenkomst gaan om elkaar te vermanen. Hij schrijft: „In onze tijd zijn er zelfs geen kerkelijke samenkomsten waarin de broeders elkander kunnen vermanen. Hier heeft het ambt alles ingenomen... op dat ambt draagt de meerderheid der ambtelozen haar verplichting tot vermanen en opwekken over... (Vroeger) had het vrije woord naast het ambtelijke een plaats, elk kon zijn gave aanwenden tot stichting van allen”. Wanneer we daar weer aan zouden beginnen, elkaar vermanen tijdens onze samenkomsten, dan hadden we geen grote gebouwen nodig. De één na de ander zou opstappen. Men neemt dat niet. Maar het zou al heel wat zijn, wanneer we niet zeiden: Dominee moet daar eens achteraan, maar als we zelf eens naar de dwalende broeder gingen.

A. H. Algra, Slidrecht

vervullen. Een christen zal niet zeggen dat dit een bewijs is tegen de volstrekte zondigheid van ons menselijk geslacht, waaraan wij allen deel hebben. Hij zal ook niet proberen dit feit op de belijdenis van die zondigheid ook maar enigszins in rekening te brengen. Hij zal er een teken in zien van Gods regering. De Here houdt deze wereld nog in stand en stuit in vele opzichten en in vele tijden de doorwerking van de zonde, ook daar waar Christus niet wordt gekend en erkend als de Behouder van het leven. God werkt door Zijn openbaring in Zijn werken in op de gevallen mensheid, die van Christus niet weet, zodat er enige kennis is van goed en kwaad, eerlijk en oneerlijk; zodat er natuurlijke liefde is en menselijkheid, een van nature doen van wat de wet gebiedt. We raken hier aan de kwestie van de zogenaamde gemene gratie, waarover onder de Gereformeerden nog al wat te doen is geweest, meer echter over de naam en de oorzaak, dan over de zaak zelf. Daarover spreekt trouwens de belijdenis der kerk zelf niet onduidelijk, vergelijk de Leerregels van Dordt, III en IV. Zelfs van de heidenen, die de wet niet hebben, zegt Paulus, hoewel niet ongeconditioneerd,¹⁾ dat zij tonen dat het werk der wet in hun hart geschreven is, Rom. 2 : 14 en 15. Zo is er in onze wereld vol geweld en boosheid nog vaak sprake van humaniteit en een besef van het humane als roeping en plicht van de mens... het geweten. God laat deze wereld niet uit Zijn hand vallen, zodat er nog weerstand is tegen de chaos en vernietiging van alle menselijke waarden.

Dit te erkennen is iets anders dan er in naïef optimisme op te bouwen. De Bijbel spreekt óók over tijden, waarin dit alles zal afnemen, waarin de wetsverachting zal groeien en de liefde van de meesten zal verkillen, Matth. 24 : 12. Dat kan nu hier dan daar gebeuren, nu in deze tijd dan in een andere. De Here kan de mensen overgeven aan hun hartstochten, Rom. 1 : 24 en wat blijft dan ongeschonden?

Deze humanisatie is daarom nooit een zaak, waarop de mens zich beroemen kan als vrucht van zijn beschaving, goede wil, rechtschapenheid of wat ook. Zij verwijst ons naar God alleen en kan daarom door de kerk met dankbaarheid worden opgemerkt, wanneer en waar zij zich vertoont en bijdraagt tot het dragelijk maken van het aardse leven. Zij kan van Christus losgemaakt nog het pleit voeren voor geestelijke en zedelijke waarden. Daarom behoeven wij niet de mogelijkheid te ontkennen van tijdelijke samenwerking met hen, die deze waarden van Christus hebben losgemaakt en toch opkomen voor het vernietigen van deze waarden onder het volk, zegt Woelderink ergens.²⁾ Hij voegt er nadrukkelijk aan toe dat een christen met deze geestesrichting — van het Humanisme — nooit eensgeestes kan zijn.

¹⁾ Vgl. Dr G. C. Berkouwer, *De algemene openbaring*, pag. 172. Heel hoofdstuk VIII bevat veel dat voor het onderwerp van dit artikel van belang is, zie ook wat B. schrijft over het natuurrecht en de humaniteit.

²⁾ In Christendom en Humanisme. In plaats van het door Dr W. geaccentueerde „tijdelijk” zou ik liever zeggen: „in bepaalde omstandigheden”.

Daar moet echter aan toegevoegd worden dat deze humaniteit, van de normen van het evangelie losgemaakt, in zichzelf vaag en zwevend is. Je kunt er vele kanten mee uit en dat gebeurt ook. Zij is in haar opvattingen en nadere uitwerking soms verbluffend tegenstrijdig. Zij kan opkomen tegen de doodstraf voor schenders van de menselijkheid en tegelijk tegen de bescherming van het nog ongebooren leven.

Daarom is een onkritische aanvaarding van de humaniteit voor de christen gevaarlijk. Hij zal nauwlettend hebben toe te zien in welke richting zij zich beweegt en welke

consequenties uit haar getrokken worden. Dat geldt ook van de codificatie van de mensenrechten, zoals wij die vinden in de U.V. van 1948. Het gaat niet aan dit document zonder meer van de tafel te vegen als afkomstig uit de periode van de Franse Revolutie. Het is eveneens onjuist het onkritisch toe te juichen als een soort evangelie, dat een nieuw tijdperk inluidt van vrede, gerechtigheid en vrijheid op aarde.

Het is een boeiende en noodzakelijke bezigheid zich nader af te vragen hoe je het moet beschouwen en hoe er mee wordt gewerkt.

W. M. WESTERHUIS — APELDOORN

Vrouwen-emancipatie, EEN BIJBELSE OPDRACHT

Vrouwen-emancipatie is een wat geladen woord. Velen denken hierbij aan Dolle Mina's, aan roerige, linkse betogingen en dat is jammer want dat vertroebelt de juiste kijk op de zaak zelf. Vrouwen-emancipatie wil niet anders zeggen dan het streven naar opheffing van de ongelijkwaardigheid van de vrouw ten opzichte van de man. Nog steeds blijkt dat de vrouw in bepaalde bedrijfstakken minder verdient dan de man hoewel ze precies hetzelfde of meer presteert en nog steeds blijkt dat in bepaalde kerkgenootschappen de ambten wel door mannen en niet door vrouwen bekleed kunnen worden hoewel vrouwen niet minder gelovig en niet minder verstandig zijn dan mannen.

Ter vermindering van misverstand, vrouwen zijn niet gelijk aan mannen, men moet dus het begrip gelijkwaardigheid niet verwarren met gelijkheid. De vrouw is lichamelijk anders dan de man en de vrouw behandelt mensen en problemen anders dan de man. ANDERS, dat wil niet zeggen beter of slechter, maar gewoon anders!

De opwekking tot emancipatie van de vrouw is helaas niet het eerst naar voren gebracht door christenen, althans niet wat men onder orthodoxe christenen verstand of verstaat. Het was — gemakshalve genoemd — de wereld die hierin (denk aan het vrouwenkiesrecht!) voorging en het was de kerk en het waren de kerkmensen die murmurierend en pruttelend achteraan kwamen strompelen. Velen gaven tenslotte maar toe, moe als ze waren van het tegen de stroom in moeten roeien. Voor het laatste bastion, de kerk, hielden ze stand en dat kon ook makkelijk want dit was hun eigen (veilig) terrein. De kerk staat immers buiten de bemoeienis van de staat en buiten bemoeienis van Jan op de straat, deze kunnen denken wat ze willen maar ze hebben geen zeggenschap over of in de kerk.

De handhaving van de ongelijkwaardigheid van man en vrouw (met betrekking tot de ambten) heeft tot gevolg dat de kerk zich wel wat buiten de maatschappij opstelt. Daar komt nog een moeilijkheid bij, buiten de kerk hebben die kerkmensen blijkbaar niet de minste moeite met het aanvaarden van een vrouw als staatshoofd, minister, staatssecretaris, gemeenteraadslid, rechter, hoofd van een school, enz. Binnen de kerk zijn de diakenen uitsluitend mannen, zijn de ouderlingen alleen mannen en zijn de predikanten uitsluitend en alleen mannen. Het lijkt er haast op dat men in de kerk de revolutionaire gedachte heeft dat man en vrouw „gelijk” zijn en dat het dus geen verschil uitmaakt of een man of een vrouw diaken, ouderling of predikant is. We zien dus dat ten eerste binnen de kerk de ongelijkwaardigheid man-vrouw wordt gehandhaafd en ten tweede dat de gelijkwaardigheid man-vrouw buiten de kerk wordt geaccepteerd.

Dit verschil in benadering van kerk en wereld klopt precies met het R.K. natuur en genade schema, maar hoe zit het dan in de reformatische kerken? We dachten in onze eenvoud (onnozelheid?) dat de kerk tegenover buitenstaanders — en ook tegenover vele binnenstaanders — wel enige verklaring voor zijn uitzonderingspositie zou geven. We zijn dan

ook wel een weinig verbaasd te moeten lezen dat de voorstanders van de vrouw-in-het-ambt moeten bewijzen dat de gehandhaafde traditie in de kerk in strijd is met de H. Schrift. We zouden het ook anders kunnen zeggen nl. dat voormelde voorstanders moeten bewijzen dat de kerk in en niet buiten de wereld moet staan. Men spreekt blijkbaar niet meer buiten de poort en men heeft dan ook kennelijk geen besef dat de wereld een beetje gnuift, een beetje grinnikt om die buiten de maatschappij staande kerk. Op zichzelf is dat niet zo erg, maar het heeft wel tot gevolg dat de kerk een drempel — een steen des aanstoots — vormt voor andersdenkenden om naar het Evangelie te luisteren en te leven, terwijl alleen het Evangelie zelf een hindernis mag zijn. Men kan zich afvragen of de tegenstanders van de gelijkwaardigheid man-vrouw en de onverschilligen zich bewust zijn dat de verkondiging van het Evangelie aan de kerk is toevertrouwd. Toevertrouwd om in de wereld te laten schijnen als een schijnwerper met een lamp van 1000 of meer Watt en niet toevertrouwd als een walmend kaarsje om je erbij op eigen erf te verwarmen.

Volgens de bijbel zijn man en vrouw, beiden, geschapen naar Gods beeld en gelijkenis. Nergens, in geen één godsdienst, wordt de gelijkwaardigheid man-vrouw zo duidelijk en zo klaar geopenbaard als in het scheppingsverhaal in Genesis 1. Nergens wordt zo duidelijk als in Genesis 3: „en hij zal over jou (vrouw) heersen” verklaard, hoe het komt dat de vrouw de eeuwen door door de man wordt overheerst. Lange tijd hebben de mannen deze text gebruikt, dus misbruikt, om hun heerschappij over de vrouw goed te praten. Wat waren we toch vrome dienaars van Gods gebod! De Here God gaf hier geen gebod dat nota bene in strijd zou zijn met Zijn eigen scheppingsordonnantie, maar Hij kondigde aan het lot van de vrouw. Als gevolg van de zonde van de mens, zal in de zonde gevallen man zijn (lichaams)kracht misbruiken om de in de zonde gevallen vrouw te overheersen en zij zal als zwakkere hebben te gehoorzamen.

De Mozaïsche wetgeving heeft de positie van de vrouw, vergeleken met die van de buiten Israël levende vrouwen, nog enigszins draaglijk gemaakt. Vanwege de „hardigheid der harten” was een terugkeer naar de scheppingsordinantie niet haalbaar, immers de Mozaïsche wet konden de Joden al niet aan zoals Petrus uitdrukkelijk zegt. De overpriesters en schriftgeleerden — let wel, de theologen van die tijd — hadden ondertussen met hun overleveringen de positie van de vrouw al heel wat meer naar beneden gehaald.

Eerst onder Christus begint het eerherstel. Tekenend voor Zijn optreden en voor dat van de Farizeeën vind ik altijd het verhaal in Johannes 8: En de schriftgeleerden en Farizeeën brachten een vrouw, op heterdaad op overspel betrapt. Zij wilden haar wel stenigen, maar wat dacht Christus er van. De VROUW was op heterdaad betrapt!! En de MAN, was hij dan niet op heterdaad betrapt? Had hij dan niet het bepaalde in Lev. 20 : 10 overtreden en moest hij dan niet gestenigd worden?? De Hypokriet en verdraaiers! En onze christelijke voorvaders en wij? Hoe oneindig lang is de geschiedenis van de vrouw waarin zij met de vinger nagewezen werd en de man vrijuit ging. Welke christenen-van-naam — hopenlijk zijn ze er wel, maar ik ken ze niet — hebben tegen deze moraal openlijk geprotesteerd?

„Ja maar Paulus dan”, hoor ik reeds ongeduldig roepen, „hij heeft toch maar gezegd dat de vrouw in de gemeente moet zwijgen (1 Cor. 14 : 34 ev.) en hij heeft ook gezegd . . .”. Ik weet niet wat door Petrus' hoofd gespeeld heeft toen hij over de brieven van Paulus schreef (2 Petr. 3 : 15): „daarin is een en ander moeilijk te verstaan, wat onkundig en onstandvastige lieden tot hun eigen verderf verdraaien”. Het zou me niet verwonderen dat dit zou kunnen slaan op die ontstellend brave mannen die zo ontstellend getrouwd de woorden van Paulus hun vrouw voorhouden dat zij onderdanig behoren te zijn. Vanwaar die getrouwe volgzzaamheid van de man, eeuw in eeuw uit, Reformatie of geen Reformatie. Hó! Er is een heel klein lichtpuntje geweest. In 1568 is er een soort convent van Nederlandse kerken in Wezel gehouden en bij die gelegenheid zijn er 22 artikelen opgesteld. Art. X luidt: „Daar het ook bekwamelijk kan geschieden, oordelen wij, dat vrouwen van vermaarde proeve, en vroomheid en bejaard, tot dit (diaken - Ws) ambt naar het exempel der apostelen, wel mogen worden aangenomen”. Ik vrees dat men over dit artikel naderhand gezegd heeft „zullen we niet eerst een commissie benoemen?” of „lopen we niet te hard van stapel?” of . . ., hoe het ook zij, ondanks het exempel der apostelen, horen we er niets meer van.

Paulus is niet konservatief en de wanbegrippen die vooral de buitenwereld heeft over zijn werk en zijn geschriften, zijn n.m.m. in de eerste plaats te wijten aan de kerken en de kerkmensen. Paulus heeft m.i. veel meer gedaan voor de opheffing van de tweede rangs positie van de vrouw dan al onze R.K. en Gereformeerde voorvaders bij elkaar. Het is meer dan schandelijk hoe men Paulus heeft laten optreden als 13e eeuwse, 16e eeuwse of 20e eeuwse figuur en PAULUS LEEFDE IN DE EERSTE EEUW NA CHRISTUS. Ieder boek dat de eerste eeuw na Chr. beschrijft

Vervolg op pagina 12

D. W. L. MILO — DALMALLY

REGEN

Regen rijmt op zegen. Veel dichters hebben dat begrepen. En de bijbel bevestigt dat herhaaldelijk; daar staat de regen zeer hoog aangeschreven. In de brief aan de verstrooide Joden heet het: beregende grond is gezegende grond.¹⁾ En zeg nu niet direct: dat geldt mooi voor een subtropisch land, dat afhankelijk is van seizoenregens — want wat moesten wij zonder regen beginnen? Wat in een subtropisch land een weldaad betekent kan voor ons moeilijk een ramp heten, wel? Gods regen is geen locale zegen, maar een universele weldaad. Wel wordt het uitblijven van regen een ramp, of een straf, genoemd.

Het is te begrijpen dat natuurvölker achter de regens een godheid veronderstelden. Zo'n godheid moest, dacht men, door rituele offers worden omgekocht. Vondsten in Yucatan hebben aangetoond,²⁾ dat anderhalf duizend jaar geleden jaarlijks jonge meisjes in een afgrond werden geduwd, als offer voor de regengod. Het volk Israël heeft in Egypte terdege kennisgemaakt met dit soort afgoden en moest helemaal ontwend worden. Egypte immers leefde van de jaarlijkse regens, die de Nijl in staat stelden de vruchtbare grond te irrigeren. En ook in Palestina zou Gods volk afhankelijk zijn van seizoenregens. Maar de Heere leerde zijn volk: je moet geen regengod dienen; als jullie Mijn sabbatten en geboden in ere houdt zal Ik jullie op tijd regens geven, zodat het land zijn opbrengst geeft en het geboomte vrucht draagt.³⁾ Elders werd daar aan toegevoegd: als ge níet luistert zal de hemel worden toegesloten, zodat er geen regen komt en ge weldra te gronde gaat in dat goede land.⁴⁾

Ziet u wel dat regen meer is dan de „bederver” van uw vakantie? Tegen de regen kunt u zich kleden en beschermen — tegen de hitte niet. Op veel plaatsen zegt de bijbel, dat God de Heere Zich met de regen bemoeit. Toen de Heere zijn volk door Elia's dienst strafte vanwege de baäls-cultus, was dat door een droogte van drie en een half jaar. En na de bekering kwam er „het gedruis als van een overvloedige regen”, dat als muziek klonk. — Toen Job's vriend Elifaz Gods wonderen opsomde begon hij met: „Hij geeft de regen op aarde en giet het water uit op de velden”.⁵⁾ Een van de bekendste psalmen spreekt van mensen, die door een wildernis trekken en daar door een regenbui worden gesterkt die hen „gans rijkelijk overdekt”, zodat ze met nieuwe kracht kunnen voortgaan.⁶⁾

Ook Jesaja zag de regen allerminst als een ramp. Zoals regen en sneeuw neerdalen, zegt hij, en de aarde vruchtbaar maken, zo is de werking van Gods Woord; dat zegt hij in het hoofdstuk tot dorstigen, die tot de wateren geroepen worden.⁷⁾ — Maar Jeremia, sprekend tot een weerbarstig volk, zei: ze hebben niet bedacht de Heere te vrezen, die de regen op zijn tijd geeft.⁸⁾ — In de Openbaring krijgen de laatste twee getuigen zelfs macht om de hemel te sluiten, zodat er geen regen valt.⁹⁾ — Hosea, die op bekering van Gods volk aandrong, zei: wij willen de Heere kennen, dan komt Hij tot ons als de regen.¹⁰⁾ — Joël profeteerde: juist, kinderen van Sion, verheugt u in de Heere want Hij geeft u . . . regenstromen;¹¹⁾ waarbij hij de wijn, het koren en de olie al op de achtergrond zag staan. — Ook Jacobus, die aan Elia's gebed herinnert, zei: ons vertrouwen op Gods toekomst is gelijk aan het vertrouwen van de boer op Gods regens.¹²⁾ — En om deze kleine selectie met Zacharia te besluiten: vraagt van de Heere regen; de Heere zal een stortregen geven, voor iedereen gewas op het veld.¹³⁾

—o—

Schotland heeft in Europa de naam van regenleverancier te zijn. Ten onrechte, zoals we al eerder betoogden. Maar dit land heeft wel verstand van regen. De regen is hier een opvallend stuk van de natuur: het wordt in elk gesprek aangeroerd. Een van onze vrienden gaf ons bij ons vertrek uit Nederland een paraplu cadeau: wat kun je daarginds beter gebruiken? vroeg hij. Tussen haakjes: u weet dat de letters plu uit paraplu van de Romeinse regengod Pluvius zijn geleend? Maar inderdaad, als je hier uitgaat, al is het maar voor boodschappen, is de laatste vraag: is er een paraplu aan boord? Licht er een regenjas in de wagen? Want het weer kan erg wispelturig zijn. Misschien zijn hier niet meer regendagen dan in Nederland — maar als het regent gaat dat formidabel. Van september af hadden we ditmaal drie maanden regen. Al is bijna dagelijks ook de zon wel ergens te zien — er viel een hoeveelheid water, waarvan u zich geen voorstelling kunt maken.

We troosten elkaar dan met: elk weer is goed weer. Of ook: het is hemelwater, holy water (dat is eigenlijk wijwater). Of ook: wat van Boven komt moet goed zijn; een doordenkertje. En als je een zuinige Schot helemaal wilt opbeuren zeg je: maar wat klaag je, we krijgen het grátis! Nu, dan lacht hij. Maar inderdaad, een regenseizoen is niet om mee te spotten. Het loopt dan van een leien dakje en het meest valt naast huis — maar in november was hier de regenval gemiddeld een centimeter per dag. Hebt u er een idee van, wat dat betekent?

Langs onze tuin stroomt een riviertje, de Allt Donachan, die het water van de Berg Donachan afvoert. De heuvels en bergen, die als een reusachtige spons het hemelwater indrinken, moeten dit vanwege de zwaartekracht meteen weer loslaten. Als u met nat weer een paar honderd meter klimt, dan sopt en bruist en ritselt het water aan alle kanten om u heen, onder alle plaggen en struiken. Dan vormen zich mini-riviertjes, die klokkend en kletterend — soms zichtbaar, soms ondergronds — naar verzamelplaatsen glijden. Daar vormen ze beekjes, die op allerlei plaatsen met andere samenvloeien, in watervallen overgaan en eindelijk uitstromen in een rivier, die zijn einde vindt in een Loch of in de zee. Alle beken stromen naar zee, zei Prediker¹⁴⁾ — nochtans wordt de zee nooit vol.

Die rivier, waar wij op uitzien, heeft in de loop van vele duizenden jaren een stenen bedding uitgeslepen van tientallen meters breedte en wel tien meter diepte. De ene dag is zo'n rivier onbeduidend, maar de andere kan

Vervolg van pagina 11

Vrouwen-emancipatie, EEN BIJBELSE OPDRACHT

laat de lezer niet in de mist over het lot van de vrouw: zij was zowel in Israël als daarbuiten praktisch rechteloos en werd als een onmondig kind of door haar vader of door haar echtgenoot betutteld.

In de door Paulus gestichte of de aan hem bekende christengemeenten mochten de vrouwen openlijk — in de gemeente — bidden en profeteren en mogelijk spraken ze ook nog in tongen. Dat was voor die tijd bijkans revolutionair en dat bracht ook gevaren met zich mee. De jonge kerken mochten door hun afwijkingen van de toenmalige zeden en gewoonten niet de indruk wekken van een Dolleminaausgemeente te zijn en om dat te voorkomen doet Paulus tegenover die jonge gemeente precies hetzelfde als ieder ouderpaar vandaag tegenover zijn jonge kinderen doet:

Jij (2 jaar) mag niet buiten het hekje komen; jij (3 à 4 jaar) mag niet van de stoep af komen; jij (5 jaar) mag uitsluitend na eerst links, dan rechts en dan weer naar links goed uitgekeken te hebben, de straat recht oversteken; iets ouder: kinderen, zullen jullie goed uitkijken.

Paulus houdt met zijn voorschriften rekening met de toenmalige maatschappij, maar de maatschappij is voor hem niet normgevend, nee, hij werkt op herstel van de scheppingsordinantie: man en vrouw schiep God, beiden naar Zijn beeld en gelijkenis. Het woord Paulinische **wetgeving** is nonsens, laat staan het begrip. Paulus trad niet op als een Nieuwtestamentische Mozes met geboden en verboden. Hij was er zelf bij toen in Jeruzalem een grote vergadering gehouden werd over de vraag waar de niet-Joodse christenen zich aan moesten houden. En waaraan moesten ze zich houden (Hand. 15)? Aan een viertal voorschriften om de vrede met de Joodse christenen te bewaren, voorschriften van tijdelijke aard. Christen-zijn is een zaak van het hart, „van God liefhebben boven alles en je naaste gelijk jezelf” en **niet daarbij ook nog** het naleven van (zgn.) voorgeschreven regels.

Hoe is het mogelijk dat wij mannen — en langzamerhand ook, vnl. gehuwde, vrouwen — eeuwenlang de aankondiging van het lot van de vrouw (Gen. 3) en de aan tijd gebonden voorschriften van Paulus m.b.t. de vrouw, gehouden hebben voor eeuwig geldende geboden? Was dat allemaal uit liefde tot God??

En nu, gaan we nu wachten op een uitspraak van een aantal wijze mannen of op een uitspraak van een landelijke kerkenvergadering in het jaar . . . vanwege de eensgezindheid, of vanwege . . . ? Lopen we dan niet het gevaar dat Christus ook van ons zegt wat hij gezegd heeft tegenover de schriftgeleerden en Farizeeën — mensen die meenden zo trouw te zijn aan Mozes en aan hun overleveringen — in verband met hun korban: „Eu zo maakt gij het woord Gods krachteloos door uw overlevering, die gij overgeleverd hebt” (Marc. 7 : 11 e.v.).

De geschiedenis van de vrouw is zwartgekleurd ondanks het Evangelie, maar helaas mede dankzij Evangeliebelijders-van-gisteren. En wij-vandaag?

hij onheilspellend te keer gaan. Welnu, onze rivier heeft het water van ongeveer twee bij vier kilometer terrein te verwerken. Als daar twee centimeter regen op valt, is dat een hoeveelheid water van ongeveer honderdzestig duizend kubieke meter. Zegt het u iets? Dan verder. Uit ervaring weten we, dat daarvan in de eerste 24 uur ongeveer de helft wegstroomt; de andere helft volgt in de komende vijf tot tien dagen. Nu, een kleine berekening leert u — uit het hoofd, met een potlood of met een elektronisch rekenwondertje — dat er een dag lang gemiddeld twee en twintig kubieke meter water per seconde door onze waterval dondert. Begrijpt u dat de bomen aan de oever staan te sidderen, wanneer dit geweld langs stroomt? Begrijpt u dat we elke dag wel even gaan kijken?

Want zelfs in een droge zomer heeft deze rivier altijd wel enig water. Maar regent het, dan hoor je hem, binnen een uur. En gaat de regen door, dan klettert en ruist en gromt de waterval, dat je het in huis kunt horen. Maar komen de regenvloeden, een neerslag van twee centimeter in een nacht... dan gaat de rivier als een wild beest te keer, dat je in je slaap nog hoort. Het maakt een mens klein, om in die kolkende witte kokende massa te turen. Je houdt je aan een veilige omheining vast, want je fantasie zou je er heen willen trekken. Stel u voor dat hier, voor onze komst, een jongetje in gevallen is — reddeloos. Eenmaal is een jonge stier, die hoog boven ons wilde oversteken, door de stroom van de benen geslagen — reddeloos. Voor men het merkte, dreef hij al voorbij het dorp. En u denkt aan de psalmist, die huiverde: al Uw golven, al Uw

baren zijn over mij heengegaan.¹⁵⁾ A propos, wist u dat ook Jona die psalm kende?

—o—

En waar blijft al dat water, zult u vragen, voor het in zee stroomt? Dat overspoelt de lagere landbouwgronden. Maar dan ook volkomen. In een paar uur kan er een grote watervlakte in ons gezichtsveld ontstaan. De rivier loopt dan over en verspreidt zijn inhoud via sloten de greppels in alle richtingen. Soms spoelt het water over de weg. Ergens bij het dorpje Barcaldine staat een bord: als de officiële weg overstroomd is moogt u hier binnendoor gaan. Kennissen, die ons onlangs op de thee hadden genodigd, belden op het laatste ogenblik op: we zijn onbereikbaar, er staat drie voet water op de toegangsweg!

Maar zo snel als de akkers blank staan, zijn ze ook weer droog. Als een nacht de oostenwind waait, staat alles weer groen. Alleen is er veel vruchtbaar slib aangespoeld en de boer is zeer tevreden. In weinige maanden zal zijn oogst weer rijpen. Aan 's Heeren zegen is alles gelegen.

¹⁾ Hebr. 6:7 — ²⁾ Goden, graven en geleerden (C. W. Ceram) pag. 363 — ³⁾ Lev. 26:4 — ⁴⁾ Deut. 11:13 — ⁵⁾ Job 4:10 — ⁶⁾ Ps. 84 — ⁷⁾ Jes. 55:10 — ⁸⁾ Jerem. 5:24 — ⁹⁾ Op. 11:6 — ¹⁰⁾ Hos. 6:3 — ¹¹⁾ Joël 2:23 — ¹²⁾ Jac. 5:7 — ¹³⁾ Zach. 10:1 — ¹⁴⁾ Pred. 1:7 — ¹⁵⁾ Ps. 42:8 + Jona 2:3 — ¹⁶⁾ NGB. art. 2.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Gebed

In Jeremia's woorden komt God naar ons toe als een geweldige God, een God die je met eerbied vervult en van wie je onder de indruk komt, zodat je er helemaal stil van worden kunt als je bedenkt, dat **die** God jouw God wil zijn en dat je zomaar vertrouwelijk bij Hem mag komen.

Ach, Jahweh, zegt Jeremia, Gij hebt de hemel en de aarde gemaakt door uw grote kracht en uitgestrekte arm. De hemel en de aarde. Dat is nogal wat. Dat is geen kleinigheid. Ze zijn door Jahweh gemaakt. Het moet wel een geweldige God zijn, die zo iets maken kan. Hij moet wel zo machtig zijn, dat niets voor Hem te wonderlijk is. Voor die God die de hemel en de aarde heeft kunnen scheppen, is niets te moeilijk. Hij is voor geen enkel gat te vangen. Hij staat nergens voor.

Dat blijkt ook uit wat Hij nu nog doet. Hij bewijst aan duizenden goedertierenheid. Goedertierenheid is een woord dat door veel mensen niet meer begrepen wordt. In de bijbel duidt het de welwillende gezindheid, het welwillende optreden van de ene verbonddspartner ten opzichte van de andere aan. Goedertierenheid is altijd gebaseerd op een verbonddverhouding. Die verhouding ligt eraan ten grondslag.

Zo heeft de HERE zijn verbond opgericht met Israël. Op basis van dat verbond is Hij goedertieren voor hen die Hem liefhebben. Hij is hun toegeneigd en bewijst hun zijn welwillendheid. Maar wanneer zijn verbonddpartners van hun kant zich niet

aan zijn verbond houden en niet beantwoorden aan de verwachting die de HERE op grond van het verbond van hen mag hebben, vergeldt Hij dat. Hij laat dat niet over zijn kant gaan. Dan trekt Hij zijn goedertierenheid terug. En als de vaderen zich dan niet bekeren, slepen ze hun kinderen mee in het verderf. Dat kan dan geslachten lang doorwerken, omdat de vaderen eens het verkeerde spoor namen.

Jahweh is inderdaad de grote, sterke God met wie niemand zich kan meten. Hij is Jahweh der legerscharen, groot van raad en machtig van daad. Niets ontsnapt aan zijn aandacht. Zijn ogen zijn open voor alle wegen der mensenkinderen om aan ieder te geven naar zijn wegen.

Dat is allemaal geen droge theorie over God, maar zo heeft Hij zich gemanifesteerd, b.v. bij de verlossing van Israël uit Egypte en toen Hij het land Kanaän aan zijn volk gaf. Zo bewijst Hij zich ook in zijn oordeel over Juda en Jeruzalem, nu de Babyloniërs hun belegeringswallen tot aan de stad gebracht hebben en nu het duidelijk is, dat Jeruzalem in de macht van Babel gegeven is.

Voor Jeremia is het glashelder: wat met Jeruzalem gebeurt, is onvermijdelijk. Omdat het volk Gods verbond niet meer naleefde, kan Jahweh niet meer goedertieren zijn. Omdat de ongerechtigheid van het volk niet te stuiten is, is ook Jahweh's oordeel niet te stuiten. Zo is Jahweh immers. Daarom begrijpt Jeremia niet waarom hij die akker moest kopen. Dat klopt niet met de situatie. Het valt helemaal uit de toon. Het strookt niet met de realiteit.

Gods laatste woord

Op Jeremia's gebed geeft de HERE een verklaring van zijn opdracht aan Jeremia. In die verklaring komen zijn genade en liefde en beloften stralend naar voren.

Zou iets voor de HERE te wonderlijk

zijn? Zou de ontrouw van zijn volk zijn trouw teniet kunnen doen? Zou hun zonde sterker zijn dan zijn genade? Dat kan gewoon niet.

Dat wil niet zeggen, dat het oordeel niet doorgaat. De verzen 28-35 laten daar geen twijfel over bestaan. Israël heeft de HERE gekrenkt, staat er liefst drie maal. Het heeft Hem maar laten praten zonder zich iets van Hem aan te trekken. Daarom **moet** Ik Jeruzalem wegdoen uit mijn ogen, zegt de HERE. Dat kan eenvoudig niet anders meer.

Maar dat oordeel is niet het einde. Het is niet Gods laatste woord. Over het oordeel heen wijst de HERE naar zijn beloften van heil en verlossing en van een toekomst met Hem, die door Hem geschapen wordt.

Daar wordt het oordeel niet minder ernstig om. Vaak wordt de fout gemaakt, dat men het oordeel daarom minder ernstig neemt en zegt: dan valt dat dus nog wel wat mee! Maar dat is niet waar. De verwoesting van Jeruzalem en het zwaard, de honger en de pest vielen bepaald niet mee. En ook vandaag is Gods oordeel echt niet iets om luchthartig overheen te stappen.

Maar midden in het verpletterende oordeel opent God toch het zicht op de toekomst en laat Hij zien, dat zijn oordeel geen definitief einde maakt aan zijn belofte van heil.

Eén hart en één weg

Toen heel het volk in de illusie van vrede leefde en dacht dat hun niets overkomen kon, moest Jeremia zeggen: vergis je niet. De toekomst is niet rooskleurig. Het oordeel van Jahweh komt.

Nu het oordeel gekomen is en bezig is zich te voltrekken en de toekomst voor iedereen een groot zwart gat is, mag Jeremia zeggen: God doet de toekomst open. Er zullen weer akkers gekocht worden. Want Jahweh zal een keer brengen in uw lot.

Die omkeer is het werk van Jahweh.

Daar valt de volle nadruk op. IK verzamel hen uit alle landen. IK zal hen naar deze plaats terugbrengen (vs. 37). IK zal hun één hart en één weg geven (vs. 39). IK zal een eeuwig verbond met hen sluiten. Mijn vrees zal IK in hun hart leggen (vs. 40). IK zal hun weldoen en hen voorgoed in dit land planten (vs. 41).

Israël's toekomst is het werk van Jahweh. Gods heil kan nooit door de mens gerealiseerd worden. Wij kunnen nooit van onszelf uit dat heil verwerkelijken. O zeker, we kunnen wel wat aan de omstandigheden sleutelen en daar wel eens wat verbetering in brengen, hoewel het nooit ideaal wordt. Maar het hart van Gods heil is iets dat wij niet tot stand kunnen brengen. Ik zal hun één hart en één weg geven, mijn vrees in hun hart leggen en een eeuwig verbond met hen sluiten. Dat is de kern van Gods heil. En dat is zijn werk.

Er wordt tegenwoordig — terecht — veel nadruk gelegd op de verantwoordelijkheid van de mens. De mens is ook inderdaad voor honderd procent verantwoordelijk. Maar dat mag ons niet uit het oog doen verliezen, dat het heil ook voor honderd procent Gods werk is: **IK** zal mijn vrees in hun hart leggen. Dat ons hart vernieuwd is, hebben we te danken aan Hem.

J. MEULINK — ENSCHEDE

Mijn tijd - Gods tijd

De vakantie van Kringelein

In het bekende boek van Vicky Baum: „Mensen in 't hotel” komt een heer Kringelein voor. Hij is een boekhoudertje, die zucht onder de dwingelandij van zijn werkgever en de nukken van zijn vrouw.

Op een dag hoort hij van de dokter dat hij ongeneeslijk ziek is en nog maar een paar maanden te leven heeft. Hij besluit dan in die laatste weken van zijn leven het er nog eens goed van te nemen. Hij neemt vakantie, gaat in een duur hotel wonen in een grote stad en doet alles waar hij zin in heeft.

Hij is eindelijk volkomen vrij en leeft nu pas echt.

Kringelein is uit het leven gegrepen. Laatst hoorde ik nog het verhaal van een meisje dat twee jaar lang gespaard had om een droomvakantie in St. Moritz te houden. Veertien dagen lang leefde ze als een vorstin. Kort daarop moest ze in een zenuwinrichting worden opgenomen.

Gedragen wij ons op vakantie ook soms niet als kleine Kringeleins?

Is de vakantie niet het eigenlijke, het vrije leven? De tijd dat we werken, dat is maar niets. In de vakantie moeten we onze schade inhalen. Dan zijn we vrij om te doen en te laten wat we willen. We doen waar we zin in hebben. Als je dan van vakantie terugkomt en weer aan het werk moet, is de overgang wel wat moeilijk. Zo graag zou je die vakantie nog wat vast willen houden.

We hebben gelukkig wat foto's van de vakantie waar we met een tikkeltje weemoed naar kijken. We praten nog wat na over de vakantie, maar toch: de vakantie is voorbij. Je kunt de tijd nu eenmaal niet vasthouden.

Alles heeft zijn tijd

Een Kringelein vakantie is maar een namaakvakantie.

Elk ding onder de hemel heeft zijn tijd, zo lezen we in het boek Prediker.

Daar is een tijd om vakantie te houden, maar ook een tijd om te werken.

Zowel die vakantietijd als die werktijd zijn geschenken van God. Immers de tijd is niet van ons, maar van God.

Met vakantie zijn we vrij van ons dagelijks werk, maar ook dan zijn we geroepen tot de dienst van

God. God is zo genadig voor ons, dat Hij ons vakantie geeft van ons dagelijks werk, opdat we kunnen rusten en ons verheugen in het werk van Zijn handen.

De engelsen hebben een mooi woord voor vakantie: „Holidays”, heilige dagen.

Vakantiedagen zijn heilige dagen, dagen die op God betrokken zijn. We moeten niet de vakantiedagen en de werkdagen tegen elkaar uitspelen.

Ze hebben beide betekenis. Beide hebben hun tijd.

Als we zo de vakantie beleven is het ook fijn om na de vakantie weer aan het werk te kunnen gaan.

Na de vakantie

Met vakantie gaan is fijn, maar terugkeren van vakantie ook. Je komt weer in eigen vertrouwde omgeving. Je ziet je familie, je vrienden

en ook je medekerkleden weer terug. Mij treft het na elke vakantie weer, dat er in die tijd mensen sterven waarmee je een bijzondere band had. Je wordt er dan bijzonder bij bepaald, dat ons leven vergankelijk is. Een gedachte, die in de vakantie gemakkelijk op de achtergrond raakt.

Ja de tijd is niet van ons, maar van God.

Gebruiken we die tijd dan ook in Zijn dienst, zolang Hij ons het leven geeft?

Dat gebruiken van de tijd zal natuurlijk niet altijd bestaan in normale arbeid. Velen zijn daartoe nog niet of niet meer in staat, terwijl anderen door werkloosheid uitgeschakeld zijn.

Maar in de dienst van God is geen sprake van vakantie of werkloosheid.

Laten we Zijn tijd goed gebruiken!

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Breng in uw huis eens al uw kinderen samen

In het buitenland kan in bepaalde opzichten meer dan in ons eigen land.

Dat bleek pas weer eens toen we op een zondag in Brussel in de kerk zaten. We gingen naar „de gereformeerde kerk” en praatten na afloop even met de plaatselijke predikant. Hij vertelde dat zijn gemeente bestaat uit mensen die in Nederland behoorden tot allerlei soorten kerken, van vrijgemaakt binnen verband tot gereformeerde gemeente toe en van wat daar dan tussenin zit.

In Brussel kán dat. In Amsterdam niet.

En zó gingen al die mensen, zoals tijdens de dienst op die bewuste zondag, lied 21 uit het liedboek: „Roemt dan, gij mensen, en lofzingt tezamen Hem die zo grote dingen doet”.

Lofzingt tezamen.

En dan denk je onwillekeurig aan het éne lied dat straks klinken zal als de Here Jezus is teruggekomen: het éne lied van de éne schare.

—o—

Ditzelfde hebben we ook ervaren tijdens onze reis naar Israël begin van dit jaar. Twee keer hielden we als reisgezelschap op zondag-

morgen een kerkdienst waarin de reisleader, een predikant uit Leusden, voorging. De eerste keer in Jeruzalem, de tweede keer in Tiberias sámen met een ander reisgezelschap. En ook daar was het een zeer interkerkelijk gezelschap: hervormden, christelijk gereformeerden, „synodalen” en „vrijgemaakten” (zowel „binnen”- als „buiten”verbanders), luthersen enz. De eerste keer was de tekst 1 Korintiërs 8 : 29 („... dit huis, de plaats waarvan Gij gezegd hebt: mijn naam zal aldaar zijn ...”), de tweede keer Joh. 16 : 33 („... opdat gij in Mij vrede hebt ...”).

'k Geloof dat één van de dingen die ons reisgezelschap echt tot één groep maakte wás de ervaring van het, ondanks alle verschillen, tóch samen kunnen zingen, samen kunnen bidden, samen kunnen luisteren.

Terwijl ook bleek dat dat niet hoeft te betekenen dat er gezwezen wordt over allerlei verschillen. Zou de oproep van Paulus om elkaar te aanvaarden hier ook iets mee te maken hebben?

—o—

Misschien vindt U dit maar een vervelend „vals-oecumenisch” praatje. Maar dan is het goed te bedenken dat „door uwe (Gods) poort zal ieder binnentreden” (Ps. 87 : 1 nieuwe berijming). Ieder, dat is ieder die gelooft. En ieder zal met ieder ander, „de groten met de kleinen”, eens dansend de harpen en cymbalen slaan, en onder fluitspel in het ronde gaan” en daarbij zingen: „In U zijn al onze fonteinen” (Ps. 87 : 4).

Straks één schare die door één poort binnentreedt.

Straks één lied en geen discussie meer over oude en nieuwe berijming, ritmisch of niet-ritmisch,

Open brief aan de afgevaardigden van de landelijke vergadering van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) buiten verband.

Geachte Broeders,

In Trouw van 28 november jl. vond ik een verslag over de landelijke vergadering, gehouden op 25 november 1978.

Tot mijn niet geringe verbazing las ik

liedboek wel of liedboek niet. God maakt dan aan al die discussies een eind en laat een *nieuw* lied zingen (Openb. 5 : 9; 14 : 3). Zo'n kerkdienst in het buitenland kan je leren hieraan nú vast eens te denken. Om er daarna ook serieus mee bezig te zijn. Want denken alleen zet niet zoveel zoden aan de dijk. Als je leert eens over de kerkmuren heen te kijken ontdek je dat ook daar gelovigen zijn, mensen die alleen maar willen leven van de vergeving die er is in Jezus Christus. O zeker, die mensen zijn kerkelijk een andere weg gegaan of op een andere weg terecht gekomen zonder dat ze daar iets aan konden doen. Maar betekent dat nu dat ze minder zijn? Och, de Heiland heeft ons wel geleerd wat „méér-zijn” en „minder-zijn” in Gods koninkrijk betekent. En wie denkt voorop te lopen moet er maar eens over gaan nadenken dat veel eersten eens achteraan zullen komen.

—o—

En daarom is het niet „vals-oecumenisch” om het met blijdschap en dankbaarheid te ervaren dat je als kerkelijke vogels van diverse pluimage vandaag al sámen zingen en bidden kunt, sámen kunt luisteren naar verkondiging van Gods woord, sámen iets kunt beleven van wat er straks altijd zijn zal.

„Breng in uw huis eens al uw kinderen samen voor eeuwig! Amen!” (Lied 312). „Zie, Heer, de verdeeldheid aan, die geen mens ooit helen kan. Breng, o Herder, in Gods naam uw verstrooide kudde saam. Erbarm U, Heer.” (Lied 313). Om tot die eenheid van Gods tempel te geraken zal er veel gereinigd moeten worden. Misschien kunnen we nú al vast een begin maken.

namen overbleven, namelijk „Nederlandse Gereformeerde Kerken” en „Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken”, terwijl de naam „Vrije Gereformeerde Kerken” werd afgewezen. Helaas vermeldde het verslag niet de andere voorgestelde namen. Deze zijn mij dus niet bekend. Velen zullen het toch met mij eens zijn, dat beide overgebleven namen, waaruit in de voortgezette vergadering in mei 1979 er één gekozen zal moeten worden, de verwarring op dit gebied alleen maar groter zullen maken. Hoe zal een buitenstaander ooit het onderscheid zien tussen „Nederlandse Gereformeerde Kerken” en „Gereformeerde Kerken”, dat er voor de keuze van een nieuwe naam voor onze kerken twee meerde Kerken in Nederland” of tussen „Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken” en „Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)”? Zo'n naam zal ongetwijfeld aanleiding geven tot allerlei

moeilijkheden, alleen al op administratief terrein (bank/giro). Laten wij bij de keuze van een nieuwe naam toch aan onze presentatie naar buiten denken en vooral aan de jonge kerkleden en de komende geslachten.

Ik las in Trouw dat een afgevaardigde over de naam „Vrije Gereformeerde Kerken” de opmerking maakte: dat iemand die zegt „ik ben vrij gereformeerd”, de reactie uitlokt van „ik ben tamelijk hervormd”. Het zal wel als een grapje bedoeld zijn, want bij de naam „Vrij Evangelisch” denkt er toch niemand aan „tamelijk Evangelisch”. Wat er in de vergadering eventueel als werkelijk steekhoudende argumenten tegen „Vrije Gereformeerde Kerken” werd aangevoerd, vermeldt het verslag niet.

Verder las ik, dat er voor de naam „Vrijgemaakt Gereformeerde Ker-

ken” naar voren werd gebracht, dat deze naam de herkomst van de kerken aanduidt en bovendien een blijvend appèl inhoudt voor de binnenverbandse kerken. Wat het eerste betreft zou ik willen opmerken, dat de herkomst een kerk scheuring is. Moeten wij deze kwalijke zaak — wat een kerk scheuring toch altijd is — zo nodig voor het nageslacht in herinnering houden? Trouwens, wie van de jongeren onder ons kan uit de doeken doen hoe die kerk scheuring is ontstaan? Het zullen er niet veel zijn. Vele ouderen kunnen het niet eens meer goed navertellen. Mijns inziens zou het voor de geslachten, die na ons komen, toch wel een hele toer, zo niet onmogelijk, zijn om desgevraagd uit te leggen wat de oorsprong is van de naam „Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken”. Bovendien vind ik deze naam als geheel foeilelijk, maar dat is een kwestie van smaak.

Wat betreft het aangevoerde argument van „een blijvend appèl aan de binnenverbandse kerken”, betwijfel ik het zeer of zulk een appèl afhankelijk is van de naam van de „buitenverbanders”. Mijn voorkeur gaat uit naar „Vrije Gereformeerde Kerken”, maar niemand heeft mijn mening gevraagd. Het verwondert mij wel, dat er over deze zaak geen enquête gehouden werd onder alle kerkleden. Het gaat toch ons allen aan. Zou het geen aanbeveling verdienen dit alsnog te doen? Er is nog tijd genoeg tot mei 1979, dunkt me.

De naam „Vrije Gereformeerde Kerken” geeft volgens mij onder meer aan dat de plaatselijke gemeenten van het kerkverband vrij en zelfstandig kunnen beslissen over die dingen binnen de gemeente die de gang van zaken in en het onderlinge contact met de andere gemeenten niet beïnvloe-

Comité „Vrienden van Aix”

(onder auspiciën van het Int. Ref. Verbond, afd. Ned.).

Najaar 1978

Aan de Raden van Kerken van Gereformeerde Belijdenis.

Aan onze medechristenen in Nederland.

Voor de derde keer willen wij Uw aandacht vragen voor de in 1974 heropgerichte theologische faculteit in Aix-en-Provence.

Deze „Faculté Libre de Théologie Réformée” baseert zich op de Franse Geloofsbelijdenis (Confessie de la Rochelle).

De nieuwbouw op hetzelfde terrein, waarop ook de gebouwen van de vroegere protestantse faculteit staan (overigens ook nog in gebruik), kwam dit voorjaar gereed.

Het nieuwe gebouw bestaat uit een tweetal collegezalen, bibliotheek met leeszaal en enige nevenruimten.

Het is een sober maar doelmatig gebouw geworden.

De deelnemers aan de conferentie van het Int. Ref. Verbond, dit voorjaar aansluitend op het Paasfeest te Aix gehouden, hebben er zich met eigen ogen van kunnen overtuigen.

De officiële opening, door een aantal omstandigheden wat verschoven, zal nu begin oktober 1978 D.V. plaatsvinden, in het kader van het begin van het nieuwe cursusjaar.

Tijdens de cursus 1977/1978 telde de faculteit 75 studenten.

Vermeldenswaard is, dat ook studenten van de twee andere faculteiten die Aix nog rijk is, namelijk rechten en letteren, regelmatig colleges bijwonen. Ongetwijfeld heeft de theologische faculteit in de studentenwereld van Aix met veel studenten uit de voormalige franse koloniën in Afrika en Z.O. Azië een evangelisatorische roeping.

Zowel het onderwijs aan de faculteit als ook het werk daar om heen vraagt om onze voorbede en meeleven.

Dit schrijven vindt uiteraard mede zijn oorzaak in de financiële situatie van de faculteit.

Het is een „vrije” faculteit. Dat betekent, dat zij geen enkele financiële steun ontvangt noch van de overheid noch van de kerken.

Zij is geheel en al aangewezen op haar eigen financiële bronnen.

Mede dankzij de steun uit het buitenland (Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Nederland) is de situatie in financieel opzicht tot nu toe niet uit de hand gelopen.

Maar „het jaar 1978 zal in dit opzicht wel een kritiek jaar zijn”. Aldus schreef ons de president van de faculteit, de heer P. Filhol. De faculteit staat nu voor de last van rente en aflossing, waarbij te bedenken is dat de hypotheek-rente in Frankrijk zeker niet lager is dan in ons land.

De nieuwbouw verhoogt natuurlijk ook de kosten van verlichting en verwarming.

Door de geringe financiële armslag kon de inrichting van het gebouw nog maar ten dele plaatsvinden.

De bibliotheek vraagt om verdere uitbouw.

De toch al te kleine studiebeurzen vragen dringend om verhoging.

Hoe zal dit alles te combineren zijn met wat het eerst nodig is: het op pijl houden en uitbouwen van het onderwijs, met de daaraan verbonden versterking van het docentenkorps?

Het antwoord op deze vraag zal de eerstkomende jaren nog mede uit het buitenland moeten komen.

Een antwoord dat des te belangrijker is omdat er goede verwachting is, dat

de grootste franse kerk, de Eglise Réformée de France, de studenten uit Aix zal gaan accepteren.

Deze kerk moet dit ook haast wel doen omdat de vrijwel geheel modernistisch geworden faculteiten van Parijs (de Sorbonne) en Montpellier praktisch geen mensen meer „afleveren” voor het ambt.

Helaas moest de president van de faculteit een lichte daling van de ontvangen giften constateren.

De voortgaande inflatie verergert dit nog.

Wat Nederland betreft mag ons comité dankbaar zijn voor wat we tot nu toe mochten ontvangen en weer afdragen.

In 1977 was dat f 31.000,— en in 1978 tot nu toe f 28.000,—.

Dringend doen we derhalve een beroep op U om ook deze keer op de roep om hulp uit Frankrijk te reageren — wanneer het even kan met enige spoed! U kunt giften of collecten overmaken op het hieronder vermelde postrekeningnummer.

Het is ons bekend dat ook een enkele van de Nederlandse Kerken rechtstreeks steun verleent aan de faculteit te Aix.

Naar onze bescheiden mening behoeft dat niet te betekenen dat plaatselijke kerken of gemeentes, besturen van verenigingen of particulieren niet ook een bijdrage zouden (blijven) leveren.

Wij mogen de broeders in Frankrijk niet met lege handen laten staan. De leden van de voorjaarsconferentie van het I.R.V. hebben door eigen waarneming kunnen vaststellen, dat er aan de Faculteit op een waarlijk gereformeerde wijze theologie wordt onderwezen.

Het gaat om de kerk Gods in Frankrijk, aan welke de Reformatorische kerken in Nederland historisch zoveel verschuldigd zijn.

Daarmee is ook de ere Gods gemoeid.

U de zegen Gods toewensend in al Uw leven en werken,

met Christelijke groet, namens het Comité „Vrienden van Aix”,
Ds P. Kolijn, voorzitter;
Drs A. Kroon, secretaris;
Notaris P. R. Westhoeve, penningmeester.

Correspondentie-adres: Drs A. Kroon, Vrijheidslaan 28, Breukelen. Postgirorekening: 3704064 t.n.v. Penningmeester Comité „Vrienden van Aix” te 's-Gravendeel.

Bestuur Internationaal Reformatorisch Verbond (afd. Nederland)

Dr J. Klapwijk, voorzitter; Drs B. Kee, secretaris; J. van Hove, penningmeester; Prof. dr J. D. Dengerink; Drs C. Groen; J. J. Molenaar; Mr C. J. D. Roosjen; Prof. dr J. Veenhof; Mevr. E. Vegh-Jakos; P. R. Westhoeve.

Comité van aanbeveling:

Ir. J. van der Graaf, Huizen (N.H.); Ds C. A. van Harten, Ermelo; Drs H. de Jong, Amsterdam; Ds S. Kooistra, Menaldum; Ds C. Mak, Azn., Hengelo (Ov.); Prof. dr ir. E. Schuurman, Breukelen; Ds W. L. Tukker, Wassenaar; Prof. dr W. H. Velema, Apeldoorn; Prof. dr J. P. Versteeg, Apeldoorn; Prof. dr H. N. Ridderbos, Kampen; Ir. H. van Rossum, Zeist.

P.S. Ter verantwoording zij vermeldt, dat achtereenvolgens werd ontvangen: tijdens de actie 1976/1977: f 31.000,—; tijdens de actie 1977/1978: f 28.000,—.

Dit bedrag werd geheel (na aftrek van de „verwervingskosten”, die per jaar de f 1.000,— niet overschrijden en in hoofdzaak bestaan uit porti- en papierkosten) afgedragen aan de Faculteit te Aix.

Notaris Westhoeve is ten allen tijde bereid inzage van de bescheiden te geven.

den of verstoren, bijvoorbeeld de liturgie.

In het persverslag van de 8e zitting van de landelijke vergadering las ik dat het de bedoeling was twee commissies te benoemen (misschien zijn deze inmiddels benoemd), namelijk één voor de liturgische formulieren en één voor het gebruik van gezangen. Is het niet zo, dat dergelijke zaken door de plaatselijke gemeenten zelfstandig geregeld dienen te worden? Er zijn immers gemeenten die het liever houden bij de oude formulieren en de psalmen oude berijming en andere gemeenten die de voorkeur geven aan formulieren in hedendaags Nederlands en bijv. een selectief gebruik van het Liedboek voor de Kerken. Er is nu eenmaal velerlei schakering. Wanneer er nu — volgens mij ten onrechte — commissies aan het werk gaan, zal dit onhoerbaarlijk leiden tot een besluit van de landelijke vergadering. Naar mijn gevoel betekent dit dat de gemeenten dan over elkaar gaan heersen op het terrein van de liturgie. Dat kan nooit goed zijn en niet passend in ons kerkverband. Laat deze zaken toch over aan de plaatselijke gemeenten. Het gebruik van andere/verschillende formulieren of andere liederen heeft toch geen enkele invloed op het onderlinge verkeer van de gemeenten!

Ik weet dat er meer kerkleden over bovengenoemde zaken net zo denken als ik. Daarom verzoek ik u vriendelijk mijn opmerkingen in overweging te nemen.

Met zustergroeten,
J. Kuiper,
Pijnacker

december 1978

Intrede van kand. W. Borgdorff te Doorn is op zondag 21 januari 's avonds om 7.00 uur in de Ned. Herv. Kapel, Langbroekerweg 6, Doorn.

Alphen aan den Rijn — Uit het kerkeraadsverslag d.d. 23 okt. j.l.: „De bespreking over het toelatingsbeleid aan het avondmaal wordt voortgezet. Dit mondt uit in de volgende formulering: Het avondmaal is toegankelijk voor belijdende leden van onze gemeente en die der zusterkerken alsmede hen die, middels herhaald kerkbezoek, in onze gemeente of in die der zusterkerken, blijk hebben gegeven om samen met ons de Here te willen dienen. De kerkeraad zal onbekenden, die aangaan aan het avondmaal, achteraf naar de beweegredenen vragen. De raad is zich bewust dat er aan deze formulering nog wel geschaafd kan worden, maar als basis voor de bespreking op de gemeentevergadering is deze zeer wel bruikbaar.

Amsterdam-Centrum — Uit het kerkeraadsverslag d.d. 4 december: „Het tweede punt dat werd besproken was het zingen van liederen uit het liedboek. Ds De Jong wil van het zingen van stencils af om praktische redenen. Hij stelt voor, evenals dit in sommige andere gemeenten gebeurt, een ringband samen te stellen en daarin liederen te bundelen, niet alleen uit het liedboek maar ook uit andere zangbundels en liederen die uit de gemeente zijn opgekomen. De kerkeraad neemt dit voorstel over en benoemt een commissie, die zich zal oriënteren.”

Ontmoetingsavond — Opnieuw zal er een ontmoetingsavond gehouden worden voor buitenverbands vrijgemaakt gereformeerde studenten en andere kamerbewoners te Amsterdam. Op de vorige bijeenkomst besloten we inderdaad tot herhaling en zelfs tot iets blijvends. Gelieve dit door te geven aan belanghebbenden.

Wat betreft de eerstvolgende keer: Tijd: dinsdag 16 januari a.s. om 8 uur. Praats: Koffiebar Youth for Christ, 1e Jan Steenstraat 124.

Onderwerp: Liturgie, door Marleen Hengelaar-Roommaaker.

Ds H. de Jong, tel. 731102
Cor Plooy, tel. 457741

Dordrecht — Uit het kerkeraadsverslag d.d. 12 december: „In discussie komt de gedragslijn t.a.v. hen, die sinds lange tijd niet meer meeleven. De gedachten gaan uit naar een persoonlijk vermanend schrijven, nadat de nodige bezoeken zijn gebracht of gepoogd te brengen. Helpt dit niet, dan zal overwogen moeten worden, onder kennisgeving aan de gemeente, tot afvoering over te gaan. In een volgende vergadering zal de bespreking hierover verder gaan.” En over de bevoegdheden van de kerkeraad in samenhang met de gemeentevergadering: „In de discussie komt naar voren dat volgens ds H. Schrift alle

gezag gedelegeerd is aan de gemeente. Betekent dit dat de gemeentevergadering het uiteindelijke beslissingsrecht heeft? Opgemerkt wordt dat in de gemeente het gezag van Christus functioneert o.a. door middel van de ambtsdragers. Zij, de oudsten, zijn door de H. Geest gesteld tot opzieners, herders; tot leiding geven. Leiding geven houdt in dat de gemeente bij zoveel mogelijk zaken betrokken wordt, dat de gemeente opgewekt wordt tot meedenken en meewerken en dat ze ingeschakeld wordt. De raad van oudsten mag zich niet isoleren. Anderszijds handelt de raad, als een soort dagelijks bestuur, allerlei zaken namens de gemeente af. Over en weer is goed begrip nodig en welwillend elkaar aanvoelen. Ook de discussie over deze zaak wordt in een volgende vergadering voortgezet.”

Lisse — Uit het kerkeraadsverslag d.d. 12 december: „In de maand januari zal er begonnen worden met het oefenen van verschillende onbekende melodieën uit het Nieuwe Liedboek.

Zoetermeer — De kerkeraad te Zoetermeer besloot, mede op advies van drie predikanten uit de regio, aan het verzoek van ds S. A. van de Veer, om weer lid te mogen worden van onze gemeente, niet te voldoen.

Stichting Bijzonder Pastoraat Buitenland

Degenen die indertijd het bijzonder pastoraat van ds J. Doucé te Parijs steunden door de preek van drs H. de Jong, **Waar liefde woont** te bestellen en hierbij in vele gevallen een extra bedrag als gift gireerden, zijn wellicht geïntereiseerd in het financiële resultaat. Aan bovengenoemde stichting nu kon in totaal f 2.918,20 worden overgemaakt.

Van de 2e druk van de preek zijn nog exemplaren verkrijgbaar door overschrijving van f 2,50 op postrek. 63.23.29 t.n.v. H. van Dijk, Diemen. Dit bedrag komt thans geheel ten goede aan het Parijse pastoraat. Tenslotte nog een citaat van ds Doucé uit zijn rapport in het zojuist verschenen jaarverslag van de stichting:

„Zelf beschouw ik mijn werk als erg vermoeiend en veeleisend, maar nooit als vervelend. Het is een moeilijke weg die ik gekozen heb. Maar het gevoel en de zekerheid iets positiefs bij te brengen aan mensen die eenzaam zijn of in de knoop geraakt, is zeker de grootste voldoening en beloning, dat dit werk mij persoonlijk schenkt. Op deze manier een blijde getuige te kunnen zijn van de Heer Jezus Christus is tevens een voorrecht, waarvoor ik dankbaar blijf. En over dankbaarheid gesproken, wil ik van deze gelegenheid ook gebruik maken om aan allen te zeggen die dit verslag gelezen hebben, dat dit werk slechts mogelijk geweest is door uw hulp en dat ik dit ook niet gemakkelijk vergeet.” Het adres van de stichting is: Postbus 11499, Amsterdam. Postgiro 3560909 t.n.v. S.B.P.B. te Zaandam. Uw giften zijn hartelijk welkom, want voorlopig is financiële steun uit Nederland nog onontbeerlijk.

Van de
LITURGISCHE FORMULIEREN

vastgesteld door de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 1968/9—1971/2 en 1974

zal bij genoeg reactie een grotere uitgave verschijnen, bedoeld voor

KANSEL-GEBRUIK.

Afhankelijk van het totaal bestelde aantal, zal de prijs liggen tussen f 20,— en f 25,—.

Wij verzoeken kerkeraden (en particulieren), die voor deze uitgave belangstelling hebben, op te geven hoeveel ex. zij dan willen ontvangen.

**UITGEVERIJ
D. J. VAN BRUMMEN B.V.**

Postbus 24 - 3300 AA Dordrecht
Tel. 078-33592 (na 16-1 133592)

**JEZUS CHRISTUS DE ZOON
VAN GOD!**

Wat zeggen de mensen, wat zegt gij, en wat zegt de H. Schrift van Hem? door

Mr. A. Manussen Sr.

Comité: „De Waarheid der Schriften” Rotterdam. Prijs f 2,—. Geen porto. Tel. 010 - 659272 - Giro 346974

Drukkerij »Steenbergen»

Periodieken
Boekwerken
Handelsdrukwerk

Zeist - Telefoon 03404-12452

STICHTING *Signaalkampen*

DER CALVINISTISCHE STUDENTENBEWEGING

Correspondentie-adres: Postbus 5349, Amsterdam
Telefoon: 020 - 120374

VAKANTIEKRANT 1979

Ook komende zomer organiseren wij weer

Drentekampen, zeil- en zeilzwervkampen

voor christelijke middelbare scholieren.

Onze stichting heeft geen winstoogmerk en de leiding is in handen van vrijwilligers.

Daarom zijn de prijzen ook dit jaar weer laag.

Vraag gratis onze nieuwe kampkrant/affiche aan, met alle zakelijke informatie en impressies uit onze unieke kampen.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist.
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
Leersum. Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 39,— per jaar of f 20,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november